

**TA'LIM TASHKILOTLARI PEDAGOGIK JAMOALARIDA
SOG'LOM PEDAGOGIK MUHITNI YARATISH VA QO'LLAB –
QUVVATLASHDA AMALYOTCHI PSIXOLOGLARNING O'RNI**

Rashidov Abduaziz Abduvali o'g'li

[*abduazizrashidov6972@gmail.com*](mailto:abduazizrashidov6972@gmail.com)

*Qashqadaryo viloyati Kitob tuman MMTBga qarashli
86-sonli umumiy o'rta ta'lim maktabining amaliyotchi
psixologi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim muassasalaridagi sog'lom ijtimoiy-psixologik muhitni yaratishning pedagogik va psixologik asoslari batafsil tahlil qilinadi. Jamoadagi psixologik stress va zo'riqlashlarni kamaytirish, ta'lim muassasasi rahbarlari va xodimlarining kasbiy kompetensiyasini oshirish, shuningdek, xodimlarning bo'sh vaqtlarini samarali rejalashtirish va tashkil etish, ish faoliyatini boshqarishda ochiq fikr almashish imkoniyatlarini yaratish kabi muhim jihatlar ko'rib chiqiladi. Bundan tashqari, jamoada hamkorlikka asoslangan faoliyatni rivojlantirish va do'stona munosabatlarni mustahkamlash muhim o'rin tutadi.

Kalit so'zlar: ta'lim, ta'lim muassasasi, o'qituvchi, pedagogika, psixologiya, psixokorreksiya, korreksion pedagogika

Pedagogik jamoalarda psixologik muhitning ijobiyligi ta'lim-tarbiya sifatini oshirishga xizmat qiluvchi muhim omil ekanligi nazariy va amaliy jihatdan isbotlangan haqiqatdir. Agar jamoada sog'lom psixologik muhit mavjud bo'lsa, nafaqat pedagogik vazifalar, balki mehnat jarayonida amalga oshirilishi lozim bo'lgan har bir vazifa sifatli bajarilishiga zamin tayyorlanadi. Buning yana bir muhim tomoni, mehnat jamoasi a'zolarining o'z kasbidan va ishlayotgan muhitidan qoniqish darajasidir. Shunday qilib, ijobiy psixologik muhit yaratish uchun jamoa a'zolari o'z kasbidan mamnun bo'lishlari lozim. Yuqoridagi fikrlarni davom ettirgan holda,

o'qituvchilarda mehnat qoniqishini o'rganish va mehnatdan norozilik holatlarini psixologik korreksiya qilish orqali pedagogik jamoalarda sog'lom muhitni shakllantirish, ta'lim-tarbiya sifatini yaxshilashga yordam berishi maqsad qilingan. Pedagogik faoliyat insonning kasbiy faoliyatining maxsus turiga kiradi va agar bu soha vakillarida loqaydlik, e'tiborsizlik yoki sustkashlik mavjud bo'lsa, ta'lim jarayonida bevosita o'quvchilar zarar ko'radi. Natijada, ta'lim-tarbiya sifatining pasayishi yuzaga keladi.

Pedagogik jamoalarda psixologik muhit masalasi ikki nuqtai nazardan ko'rib chiqilishi mumkin. Birinchi nuqtai nazar, jamoaning psixologik muhitini keng ma'noda, ijtimoiy-psixologik jarayon sifatida talqin qilishdir. Ikkinchi nuqtai nazar esa, pedagogik jamoaning o'ziga xos xususiyatlari, murakkab ijtimoiy-psixologik va pedagogik jarayonlar asosida yuzaga keladigan psixologik fenomenlarni o'rganishdir. Shuni ta'kidlash

kerakki, jamoaning ijtimoiy-psixologik muhiti guruhning faoliyatining samaradorligini bevosita ta'sir qiladi.

Sog'lom ijtimoiy-psixologik muhitning asosiy belgilariga quyidagilar kiradi:

- Guruh a'zolarining o'zaro ishonchi va yuqori talabchanligi;
- O'zaro do'stona muloqot va konstruktiv tanqid;
- Jamoa ichidagi masalalarni muhokama qilishda erkin fikr bildirish imkoniyati;
- Menejrlarning xodimlarga bosim o'tkazmasligi va muhim qarorlarni qabul qilishda ularga ishonish;
- Xodimlarning vazifalari va ishlash jarayonlaridan to'liq xabardorligi;
- Jamoa a'zolarida o'z ish joyida bo'lishdan mamnunlik hissi;

- Jamoa a'zolarining ko'ngilsizlikka sabab bo'ladigan vaziyatlarda (aldanish, umidsizlik, rejalar buzilishi) bir-birlariga yordam berish;
- Har bir guruh a'zosining ish jarayonida javobgarlikni o'z zimmasiga olishga tayyorligi.

Shunday qilib pedagogik jamoalarda sog'lom psixologik muhit yaratish nafaqat o'qituvchilar va xodimlarning kasbiy mahoratini oshiradi, balki ta'lim jarayonining sifatini ham sezilarli darajada yaxshilaydi. Bunday muhitda ish olib borish har bir jamoa a'zosining o'z ishidan rozi bo'lishiga, o'zaro hurmat va hamkorlikni rivojlantirishga imkon beradi.

Ushbu dasturni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun quyidagi qo'shimcha tadbirlar amalga oshirilishi zarur:

1. **Rahbarlarning kasbiy mahoratini oshirish:** Mehnat jamoasini boshqarish va psixologik muhitni normallashtirish bo'yicha adabiyotlarni o'rganish, tashkiliy va tarbiyaviy ishlar uslublari va metodologiyalarini takomillashtirish;
2. **Personal malakasini oshirish:** Xodimlarning kasbiy malakasini oshirish, ularning karera rejalashtirish imkoniyatlarini yaratish va kadrlarni rivojlantirish dasturlarini ishlab chiqish;
3. **Jamoaning tajribalarini tahlil etish:** Jamoa a'zolari o'rtasida yutuq va muvaffaqiyatsizliklarni aniqlash, ulardan saboq olish va kelajakda yaxshilanish uchun tahlil qilish;
4. **Rahbarlik usulini takomillashtirish:** Agar kerak bo'lsa, rahbarlik uslubini o'zgartirish va tashkilotdagi sog'lom ijtimoiy-psixologik muhitni yanada rivojlantirish;
5. **Psixologik muvofiqlik asosida jamoa shakllantirish:** Psixologik moslashuv va jamoaviy ishda muvaffaqiyatni ta'minlash uchun mos kadrlarni tanlash;
6. **Boshqaruv qarorlarini qabul qilishda xodimlarning salohiyatidan foydalanish:** Xodimlarning fikr va takliflarini tinglash, ularni boshqaruv jarayoniga jalb qilish;

7. **Rasmiy va norasmiy aloqalarni mustahkamlash:** Xodimlar o'rtasidagi o'zaro aloqalarni kuchaytirish, ularning kasbiy o'sishiga ko'maklashish, jamoada mustahkam munosabatlarni rivojlantirish;

8. **Jamoaning bo'sh vaqtlarini birgalikda tashkil etish:** Jamoa a'zolari o'rtasida sport musobaqalari, teatrlarga, kinolarga va konsertlarga tashriflar kabi birgalikda vaqt o'tkazish imkoniyatlarini yaratish;

9. **Jamoaning havaskor chiqishlarida ishtirok etish:** Xodimlarni jamoaviy tadbirlarda faol qatnashishga rag'batlantirish, ularning individual va jamoaviy ijtimoiy faoliyatini qo'llab-quvvatlash;

10. **Psixologik yengillashtirish xonasi yaratish:** Xodimlarga psixologik qo'llab-quvvatlashni taqdim etish, stressni kamaytirish va mehnat muhitini sog'lomlashtirish;

11. **"Takliflar va istaklar qutisi" tashkil etish:** Xodimlar o'z fikr va takliflarini erkin ifoda etishlari uchun maxsus platforma yaratish;

12. **Psixologik treninglar:** Tashkilotning psixologi tomonidan davriy va doimiy treninglar o'tkazish, jamoaning psixologik holatini yaxshilash, mehnat unumdorligini oshirish va sog'lom ijtimoiy-psixologik muhitni yaratish.

Dasturni amalga oshirish natijasida kutilayotgan ijtimoiy-psixologik o'zgarishlar:

✓ Jamoada **ishbilarmonlik** muhitining kuchayishi, ish davomida ijodiy kayfiyat, xodimlar o'rtasida ijobiy va konstruktiv munosabatlar o'rnatilishi;

✓ Jamoa a'zolari o'rtasida **hamkorlik**, o'zaro yordam va xayrixohlik tamoyillari asosida qurilgan mustahkam munosabatlar;

✓ Xodimlar o'rtasida **optimizm** va ijobiy kayfiyatning hukmronligi, konstruktiv tanqid va o'zaro qo'llab-quvvatlashning rivojlanishi;

✓ Jamoaning yutuqlari va muvaffaqiyatsizliklariga **hamdardlik** va samimiy ishtirok, muvaffaqiyatga erishganlar o'z hamkasblari bilan faxrlanishadi;

✓ **Xodimlarning yuqori salohiyati**, o‘zaro yordamda tezda javob berish, tashkilot uchun qiyin paytlarda jamoaning hissiy birligi va jipsligi ("bitta – hamma uchun, hamma – bitta uchun");

✓ Tashkilotdagi bo‘linmalar o‘rtasida **hamkorlik** va **o‘zaro tushunishning** kuchayishi;

✓ **Kadrlar qo‘nimsizligining** pasayishi, xodimlarning boshqa tashkilotlarga o‘tish istagining kamayishi.

Ushbu tadbirlar orqali jamoada sog‘lom ijtimoiy-psixologik muhitni yaratish va ta’lim muassasasining umumiy samaradorligini oshirish mumkin.

Muhitni sog‘lomlashtirishda psixokorreksion yordamning samaradorligi

Psixokorreksion yordamning muhitni sog‘lomlashtirishdagi samaradorligini baholash, bugungi kunda, ta’lim va ish faoliyatini optimallashtirishda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Psixologning ta’sir eta olish darajasi va psixokorreksion ishning sifati, uning samaradorligini aniqlashda asosiy omillardir. Korreksion ishda ishlatiladigan metodlarni oldindan belgilab olish qiyin,

chunki psixologlar turli metodlarni qo‘llashadi va har bir mutaxassisda bir xil metodning natijasi turlicha bo‘lishi mumkin. Bu jarayonni baholashda, ekspertlarning metodni chuqur tushunishi va psixologning kasbiy sifatlarini hisobga olish zarur.

Psixokorreksion yordamning samaradorligini baholashda, mijozning psixologik ta’sirdan keyingi holati e’tiborga olinadi. Bu quyidagi omillar orqali aniqlanadi:

Shuningdek psixofiziologik metodlar yordamida psixologik ta'sirning samaradorligini o'lchash mumkin. Ular insonning vegetativ, somatik, fiziologik va psixik funksiyalarini baholashga asoslanadi. Psixokorreksion ta'sirning samaradorligi, har bir shaxsdagi salbiy o'zgarishlarni aniqlash va ularni psixokorreksion metodlar orqali to'g'rilashga qaratilganligini hisobga olish bilan baholanadi.

Maqsad va vazifalar

Maqsad — profayling o'tkazuvchi xodimlarning kuzatuvchanlik sifatini shakllantirish va uning psixologik jihatlarini rivojlantirish. Bunga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilanishi kerak:

•Kuzatuvchanlik sifatining ahamiyatini anglash va uning muhim xususiyatlarini tushuntirish;

•Tabiiy kuzatish usullarini o'rgatish va ob'ektiv xulosalar chiqarish ko'nikmalarini shakllantirish;

•O'z emotsiyalarini to'g'ri namoyon qilish, agressiv reaksiyalarni jilovlashni o'rgatish;

•Nizoli vaziyatlarda o'z xulq-atvorini korreksiya qilish va ijobiy natijalarga erishish;

•Shaxslararo nizolarni konstruktiv xal etish va boshqalar bilan hamkorlikni rivojlantirish.

Yuqoridagi vazifalarni amalga oshirish orqali quyidagi natijalarga erishish mumkin:

1. **Kuzatuvchanlik sifatining oshishi**, o'qituvchi xodimda namoyon bo'layotgan kuzatuvchanlik darajasining yaxshilanishi;
2. Xodimning o'z-o'zini anglash, shu bilan birga o'z-o'ziga to'g'ri baho berishning shakllanishi;

3. **Nizoli vaziyatlarda xulq-atvorni meyorida ushlab turish** va ijobiy muhitni yaratish;
4. O'zining va boshqalarning emotsional holatini solishtirish, emotsional zo'rliqlarni kamaytirish;
5. **Xulq-atvor normalariga rioya qilish** va ijtimoiy me'yorlarga mos kelish.

Psixokorreksiyaning o'tkazish shartlari

Psixokorreksiya jarayonining samarali bo'lishi uchun quyidagi shartlar mavjud:

- ☑ Xodimning psixologik yordam olishga ixtiyoriy roziligi;
- ☑ Psixologga bo'lgan **xodim ishonchi** va ijtimoiy aloqalarni rivojlantirishga tayyorlik;
- ☑ **Korreksion dasturning faolligi**

va xodimlarning undagi ishtirokini ta'minlash.

Psixokorreksion guruh faoliyatining asosiy tamoyillari

Mas'uliyatlilik tamoyili	Har bir ishtirokchi o'zining vazifalarini to'liq bajarishga mas'ul bo'ladi.
Yaqinlik tamoyili	Psixologik yordamingizda ochiq va samimiy muhit yaratish.
Qo'llab-quvvatlash tamoyili	Guruh a'zolarini bir-birini qo'llab-quvvatlashga o'rgatish.
Maxfiylik tamoyili	Psixologik yordamda maxfiylikni saqlash,
Shu yerda va hozir tamoyili	Psixokorreksiya jarayonida joriy holatni eng yaxshi tarzda tushunish.

Psixokorreksiyaning asosiy strategiyalari:

- **Vaziyatni o'zgartirish:** Muammoli holatni to'g'rilash va yangi yondoshuvlar ishlab chiqish.
- **O'zini o'zgartirish:** Psixologik ta'sirni o'zgarishlar qilish orqali amalga oshirish.
- **Vaziyatdan chiqib ketish:** Agar kerak bo'lsa, muammoli holatdan chiqish usullarini ishlab chiqish.
- **Hayotning yangi jihatlariga etibor berish:** Psixokorreksiya dan keyingi yangi qarashlarni shakllantirish.

Psixokorreksion ishlarning samarali bo'lishi o'qituvchi va psixologning hamkorligi, o'zaro tushunishiga asoslanadi. O'qituvchilar, odatda, psixolog bilan ishlashga tayyor bo'lishadi, lekin bu hamkorlik psixologning o'z pozitsiyasiga va uning pedagoglarga nisbatan egallagan o'rniga bog'liq.

Psixologning pozitsiyasi
quyidagicha bo'lishi kerak:

•Pedagog bilan bo'lgan munosabatlar:
Konstruktiv va hamkorlikka asoslangan
munosabatlar;

•Pedagoglarni qanday bo'lsa, shunday qabul qilish:
O'qituvchilarning o'ziga xos xususiyatlarini hurmat
qilish;

•Subyekt-subyekt munosabatlar: Tenglik va hamkorlik
asosida ijobiy muhit yaratish.

Bu pozitsiya ta'lim jarayonida konstruktiv hamkorlikni ta'minlashga xizmat qiladi va psixokorreksion ishlarning samaradorligini oshiradi.

XULOSA

Pedagogik jamoalarda psixologik muhitni sog'lomlashtirish va ta'lim-tarbiya sifatini yaxshilashda psixokorreksion yordamning o'rnini katta. Psixokorreksiya jarayonining samaradorligi psixologning kasbiy malakasi, metodik yondoshuvi va

jamoa a'zolarining faolligiga bog'liq. Jamoadagi sog'lom ijtimoiy-psixologik muhitni yaratish uchun rahbarlarning kasbiy mahorati, xodimlar o'rtasidagi o'zaro ishonch, hamkorlik, va konstruktiv tanqid muhim ahamiyatga ega. Psixokorreksion yordam orqali xodimlarning emotsional holatini boshqarish, nizoli vaziyatlarda ijobiy xulq-atvorni shakllantirish va jamoa a'zolarining o'zaro yordamni oshirish mumkin. Bundan tashqari, psixokorreksion ishlar jamoa ichidagi o'zaro tushunish va hamkorlikni rivojlantirib, xodimlar o'rtasidagi ishonchni mustahkamlashga yordam beradi. Shuningdek, psixokorreksiya orqali o'qituvchilarning professional qobiliyatlari yaxshilanadi, shaxsiy va kasbiy o'sishiga turtki bo'ladi. Agar psixokorreksiya jarayonida zarur shartlar, tamoyillar va strategiyalar to'g'ri amalga oshirilsa, natijada ta'lim muassasalarida ijobiy psixologik muhit, yuqori samarali ta'lim-tarbiya jarayoni va jamoaning birligi ta'minlanadi. Boshqacha aytganda, psixokorreksion yordam ta'lim muassasalaridagi mehnat muhiti va jamoaning ijtimoiy-psixologik holatini yaxshilashga xizmat qiladi, bu esa ta'lim sifatining oshishiga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Djurayev R. Ta'lim menejmenti. T.: Voris-nashriyot. 2006 yil.
2. Safarova R. O'quvchilarda o'zaro do'stona munosabatlarga asoslanib hamkorlikda faoliyat ko'rsatish ko'nikmalarini shakllantirish jarayonini tashkil etish tamoyillari va parametrlari. T.: Fan-texnologiya. 2013.
3. Turg'unov S. O'qituvchilarning kasbiy mahorat va kompetentligini rivojlantirish. T.: Sano-standart. 2012. T A D Q I Q O T L A R jahon ilmiy – metodik jurnali <http://tadqiqotlar.uz/> 55 38-son_4-to'plam_May-2024 ISSN:3030-3613
4. Safarova R. O'quvchilarda o'zaro do'stona munosabatlarga asoslanib hamkorlikda faoliyat ko'rsatish ko'nikmalarini shakllantirishga oid nazariy-amaliy yondoshuvlar. T.: Fan-texnologiya. 2012.
5. Turovovna, Baratova Nasiba. "PEDAGOGIK JAMOA VA UNI SHAKLLANTIRISH YO'LLARI, USLUBLARI." INTEGRATION OF SCIENCE, EDUCATION AND PRACTICE. SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL 3.5 (2022): 283-290.

6. Abdusamatova, Osiyo Olimjanovna, and Mekhriddin Mukhiddin Ugli Xusniddinov.
7. G'oziyev, E. (2010). Umumiy psixologiya. Yangi asr avlodi.
8. Davletshin, M. (2002). Umumiy psixologiya. TDPU.